№ 65 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 9 **1894** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 9 № 65

ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Արդարադատութիւնը Թիւրքիայում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մուրացկանների անվերջ հոսանք. Սովեալների սգոյն. Էլի մի փաստ. Ժողովրդական կրթութեան գործը Ֆինլանդիայում. Ռուսաց ներկայացումները. Տեղեկութիւններ խօլերայի մասին. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Երուսաղէմի տիեզերական պատրիարքի բողոքը. Մարօկկոյի անցքերը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դպրոցական խնդիրներ.

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն անգամ, երբ Կ. Պօլսի Թիւրքաց դատարանը քննում է այնպիսի մի գործ, որի մէջ խառն են մի խումբ Հայեր, և որը երբէ՛ք թէ քաղաքական բնաւորութիւն ունի, միշտ հակառակ նոյն իսկ Թիւրքաց օրէնքի տրամադրութեան, դատարանը այնպիսի խիստ, անսպասելի վճիռներ է կայացնում, որ ամէնքն էլ ապշում են: Շատ անգամ մենք կարդացել ենք այդ տեսակ դատավարութիւնների ամենամանրամասն նկարագրութիւնը Կ. Պօլսի նոյն իսկ պաշտօնական լրագիրներում, որից պարզ երևում է, որ մեղադրեալների նըստարանի վրա նստածները իսկապէս շատ աննշան յանցանք են գործել, իսկ շատ անգամ էլ նրանց գործած յանցանքը ինքնապաշտպանութիւն է եղել, որը ոչ մի օրէնքով չէ պատժվում: Բայց և այնպէս միշտ դատավարութիւնը վերջանում է կամ կախաղանով, կամ աքսորով դէպի Աֆրիկայի և Արաբիայի անապատները, և կամ ցմահ բանտարկութեամբ:

Օրինակ, մենք շատ լաւ յիշում ենք, թէ քանի քանի մարդկանց դժբաղդութեան պատճառ դարձաւ Մուսա-բէկի դատը, որը երբէք մի արևնարբու աւազակ՝ միայն Արաբիայի բանտերում կարող էր տեղ գտնել: Մենք լաւ յիշում ենք, թէ ինչքան ծանր հետևանքներ ունեցաւ Գումգափուի գործի դատավարութիւնը, թէ ինչքան մարդիկ զոհվեցին Եօզղադի գործի քննութեամբ, և վերջապէս, այժմ էլ վկայ ենք, թէ ինչքան մարդիկ ենթարկվում են ծանր պատիժների՝ Մագսուտ Սիմոն-բէկի գործի առիթով:

Դատավարութեան մէջ տեղի ունեցող այդ անարդար և անհասկանալի երևոյթը, այսինքն, երբ վճիռը չէ համապատասխանում գործի քննութեան, երբ պատիժը չէ հիմնվում յանցանքի աստիճանի վրա,—առաջ է գալիս նրանից, որ Կ. Պօլսի Թիւրքաց դատարանը անկախ չէ գործում, չէ ղեկավարվում գոյութիւն ունեցող օրէնքով, չէ ներշնչվում՝ անկողմնապահութեան զգացմունքով, այլ ենթարկվում է կողմնակի ազդեցութեան, ընկնում է կառավարչական շրջանների ճնշման տակ, ղեկավարվում է ուրիշ կողմերից թելադրած հայեացքներով, ուստի և նրա կայացրած վճիռները դուրս են գալիս անսպասելի, խիստ, անարդար, կողմնապահ...

Հասկանալի է ուրեմն, թէ ինչու Կ. Պօլսի մի քանի դեսպաններ, թէ առաջ և թէ նորերս, բողոքեցին Բ. Դրան՝ Թիւրքաց դատարանի այդ անարդար և կողմնապահ ընթացքի դէմ, պահանջելով, որ դատավարութիւնը կատարվի անկախ կերպով և ազատ ամեն կառավարչական ճնշումներից:

Այդ բաւական չէ.—մեզ հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, որ մինչև իսկ Կ. Պօլսի մի քանի բարձրաստիճան Թիւրք վարչական անձինք նոյնպէս այն կարծիքն են յայտնել, որ այդպիսի ճնշման ենթարկել դատարանը, կը նշանակէ ոտնակոխ անել արդարադատութիւնը, որ կարող է մեծ զեղծումների պատճառ դառնալ:

Եթէ Թիւրքաց բարձր իշխանութիւնը չէ հաւատում օտար դեսպանների, կամ օտար մամուլի յայտնած կարծիքներին, գէթ թող հաւատայ իր անձնուէր, հաւատարիմ Թիւրք պաշտօնեաների յայտնած այդ կարծիքին, որը բղխում է անկեղծ սրտից, և պարունակում իր մէջ մի այբբենական ճըշմարտութիւն:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԻ ԱՆՎԵՐՋ ՀՈՍԱՆՔ

Ուրիշ բան է գաղթականների հոսանքը, ուրիշ բան մուրացկանների հոսանքը:

Գաղթականը ստիպված է թողնել իր հայրենի օջախը, տունը, տեղը, հողը. իսկ մուրացկանը սովորութիւն է չինել՝ օտար երկրում, օտար տան չեմքերում որոնել իր բաղդը, իր ապրուստը, իր զաւակների պարէնը:

Մուրացկանը մի մոլորված ոչխար, յաճախ ձրիակեր մէկն է, որին պէտք է յետ սովորեցնել, թոյլ չը տալ, որ նա վարժվի այդ տգեղ արհեստի մէջ, և չը թողնել, որ նա տօը դուրս գնի հայրենի երկրից...

Սակայն իրականութեան մէջ դրա հակառակն ենք տեսնում: Ոչ թէ միայն յետ չեն սովորեցնում, ոչ թէ միայն չեն յորդորում յետ կանգնել այդ արհեստից, այլ և յաճախ օգնում, նպաստում, ճանապարհ են ցոյց տալիս, միայն թէ «իրանց գլխից ռադ անեն»:

Եւ դրանք տասն չեն, քսան չեն, այլ հարիւրաւոր մարդիկ:

Ահա ձեզ մի ուժեղ, աշխատանքին դեռ ընդունակ տղամարդ, ձեռքին Էջմիածնի առաջնորդի, կամ վանքի փոխանորդի թուղթը, որով սրբազան հայրերը խնդրում են «ամեն տեղի բարեպաշտ հայերին» ողորմել այդ անօգնական հային, որ «ունի 8 զաւակ, պառաւ մայր, ավեր հայր, թոռներ, եղբայրներ...»:

Ահա ձեզ մի ալեզարդ ծերունի, ձեռքին Ալաշկերտի եպիսկոպոսի թուղթը, որը ոգևորված բառերով հրաւէր է կարդում օգնել այդ մարդուն, «որի տունը երբեմն լի էր, և կերակրում էր անթիւ հիւրեր»:

Ահա ձեզ մի տէրտէր, պլլուած փարաջայով, գզգզած մազերով, ձեռքին Էջմիածնից տուած մի թուղթ, որ հրաւէր է կարդում «բարեպաշտ մարդկանց՝ օգնել այդ անօգնական հովւին»:

Ահա վերջապէս մի ուրիշը՝ Կ. Պօլսից, երկրորդը՝ Մուշից, երրորդը՝ Բիթլիսից, չորրորդը՝ Սեբաստիայից, որոնք անվերջ գալիս են, յանձնարարականներ բերում, աղերսանքներ թափում և մուրացկանութիւն անում, հեռու հայրենիքից, հեռու հալալ աշխատանքից, զուրկ ինքնասիրութիւնից, յաճախ վարժված խաչագողական հնարագիտութիւնների մէջ...

Եւ զարմանալին այն է, որ դրանք բոլորն էլ գալիս են Թիֆլիս, և բոլորն էլ մաշում են «Մշակի» խմբագրատան, կամ Բարեգործական ընկերութեան դռները:—Եւ ոչ ոք չէ մտածում, որ դրանց բոլորին օգնելու, դրանց բոլորին լիութիւն տալու համար բաւական չեն հարիւր, նոյն իսկ մի քանի հարիւր, այլ հարկաւոր են հազարներ: Բայց ո՞րտեղից վերցնել այդ հազարները.—ահա մի հարց, որի մասին ոչ ոք չէ մտածում, ոչ ոք չէ հոգում...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Մեր ծխական դպրոցներում քննութիւնները վերջացան: Երեխաները ցրվեցան իրանց տները, որպէս զի երեք ամսից յետոյ նորից վերադառնան թողած սենեակները, նորից ընկնեն չը փոխված պայմանների մէջ: Այդ պայմանների մասին մտածում է ամեն մէկը և դժուար թէ մէկը գտնվի, որ ուրախ եզրակացութիւնների լինի գալիս:

Դպրոցների թիւը պահանջի համեմատ չէ աւելանում: Եղածները չեն գտնվում այն բարձրութեան վրա, որը կարելի է սպասել...

Օրինակ, Նոր-Բայազէտի պէս առհացին հայաբնակ գաւառում համարեա չը կան դպրոցներ. նոյնը կարելի է ասել Զանգեզուրի, Էջմիածնի, Աբարանի մասին, և այլն և այլն: Մեր գիւղերը համարեա թէ զուրկ են տարրական վարժատներից. իսկ եղած դպրոցների բարեկարգութիւնը...

Քանի քանի ուսումնարաններ, նոյն իսկ քաղաքներում, զուրկ են քիչ թէ շատ հմուտ, բարեխիղճ ուսուցիչներից. քանի քանի տեղ եղածներն էլ ամիսներով չեն ստանում ռոճիկ, կամ ստանում են կոպէկ կոպէկ, րուբլի րուբլի: Կա՞յ արդեօք ուսումնարան ամեն կողմից բարեկարգ: Մի տեղ աշակերտները քիչ է մնում թաղվեն հին շինութեան փլատակների տակ, միւս տեղ չը կայ բոլորովին խաղալու համար բակ, երրորդում՝ աշակերտները զուրկ են դասագրքերից, դպրոցին անհրաժեշտ քարտէզներից, պատկերներից...

Սակայն այս չէ մեզ հետաքրքրող հարցը. այս ամենը յայտնի է բոլորին: Ամենահետաքրքիրը այդ տխուր դրութեան պատճառը գտնելն է:

Ընթերցողը գուցէ կը պատասխանէ, որ մեղաւորը ինքն ժողովուրդն է, մեղաւորը մեր հասարակութեան անտարբերութիւնն է: Մենք չենք կարող համաձայնվել այդ կարծիքների հետ: Ճիշդ է, ժողովուրդը անտարբեր է, բայց այդ անտարբերութեան մէջ ժողովուրդը մեղք չունի:

Պատճառը այստեղ այն պայմաններն են, որոնք առաջ են բերում ժողովրդի անտարբերութիւնը. մեղքը նրանցն է, որոնք լայնացնում, զարգացնում են ժողովրդի անտարբերութիւնը:

Մեր կարծիքով, դպրոցների անբարեկարգ դրութեան պատճառը գլխաւորապէս այն փոփոխութիւններն են, որոնք առաջ եկան վերջին տարիներս՝ Էջմիածնում կազմված դպրոցական կանոնադրութեամբ: Այդ կանոնների ամենաբացասական կէտը պարունակվում էր նրանում, որ ծխական դպրոցների վարչութեան գործը խլվեց ժողովրդի ձեռքից և հասարակութիւնը կիսով չափ բաժանվեց իր միջոցներով և օժանդակութեամբ պահպանվող հիմնարկութիւններից...

Այդ կանոնադրութեան համեմատ, 3—4 հոգաբարձուներից մէկը՝ նախագահը, լինելու է քահանան, միւսը՝ երէցփոխը, երրորդը միայն ընտրվում է ժողովրդի կողմից: Բայց, ի նկատի ունենալով, որ այդ մէկ (կամ երկու) ընտրվածի ձայնը խեղդվում է նախագահի և երէցփոխի ձայներով, հետևանքը լինում է այն, որ դպրոցի վարչութեան գործը կախված է լինում ամբողջովին այնպիսի մարդկանցից, որոնք ինչքան էլ հմուտ լինէին իրանց ուղղակի պարտաւորութիւնների մէջ, ըստ մեծի մասին հանդիսանում են բոլորովին անկարող ուսումնարանների ղեկավարութեան գործի մէջ: Ժողովուրդը տեսնելով, որ իր ընտրած հոգաբարձուի—հաւատարմատարի ձայնը կորչում է քահանայի և երէցփոխի ձայների առաջ, որ դպրոցը այնպէս չէ ընթանում, ինչպէս ցանկանում է ինքը ժողովուրդը, տեսնելով, որ շնորհիւ շատ անգամ նախագահող քահանայի անձեռնհասութեան կամ տգիտութեան դպրոցական գործում՝ իրանց սիրած, փայփայած ուսումնարանը ընկնում, վատանում, փչանում է,—ժողովուրդը այս ամենը տեսնելով՝ սառչում է դէպի ուսումնարանը, վերաբերում է նրան անտարբերութեամբ, չէ օգնում, կամ օգնում է կիսով չափ: Ահա ինչիցն է առաջ եկել և տարուց տարի աւելի զարգանում հասարակութեան անտարբերութիւնը դէպի իրանից բաժանված դպրոցները. ահա ինչու չէ աւելանում դպրոցների թիւը, իսկ շատերում քչանում են աշակերտները. ահա ինչիցն է ընկնում ուսումնարանների նիւթական վիճակը...

Բայց կարծես սա բաւական չէր: Մի քանի ուսումնարաններում տեղի ունեցած անհամաձայնութիւնների պատճառով, «կարգ ու կանոն» մտցնելու պատրուակով, նոր կանոնադրութիւնը ուսուցիչներ նշանակելը խլեց ժողովրդի ձեռքից և յանձնեց թեմական տեսչութեանը:

Եթէ կար որ և է նշանակութիւն կանոնադրութեան այն կէտում, որ ուսուցչական խումբը կազմէր աւագ ուսուցիչը, բոլորովին անմիտ էր դրա երկրորդ մասը, որով աւագ ուսուցիչը նշանակվում է թեմական տեսչի կողմից: Անմիտ էր, ասում ենք, որովհետև խմբի մէջ համերաշխութիւնը կը պահպանվէր անկախ այն բանից, թէ արդեօք աւագ ուսուցիչը հրաւիրված է հոգաբարձութեան, ժողովրդի կողմից, թէ նշանակված թեմական դպրոցների տեսչի կողմից: Բայց կամենալով երևի, որ «համերաշխութիւնը» ուսուցիչների և ժողովրդի մէջ լիովին լինի, նրանց մէջ չը ծագի ոչ մի վիճաբանութիւն, ոչ մի խօսակցութիւն, կանոնադրութիւն կազմողները սահմանից անցան: Զրկելով ժողովուրդը իր ամենատարրական իրաւունքից—հրաւիրել ցանկացած ուսուցիչներին,—դարձնելով ուսուցչին մի ինչ որ տեսչի կողմից վարձկան պաշտօնեայ—չինովնիկ, «կանոնադրութիւնը» մեր դպրոցներում իշխող «համերաշխութիւնը» հասցրեց թմրութեան, շատ տեղեր՝ մեռելութեան: Անսխալական կանոնադրութիւն կազմողները շատ լաւ էին հասկանում, որ անսխալ կարող է լինել միայն համրը, միայն կենդանի մեռածը: Եւ ճիշդ որ՝ դպրոցների դահլիճում այլ ևս շատ քիչ են պատահում վիճաբանութիւններ և յարաբերութիւններ ուսուցիչների և ծնողների մէջ: Քննութիւնները կրում են բոլորովին պաշտօնական ձև, բացի ուսուցիչներից ոչ ոք չը կայ, և թմրութեան աստուածուհին պատում է իր սև թևերով դպրոցը՝ ուսուցչական սենեակից սկսած մինչև փոքրիկ բակերը...

Բայց չէ, սա էլ բաւական չէր: Չէ՞ որ ռոճիկ վճարողը ինքը ժողովուրդն է և չէ՞ որ նա, օգտվելով դրանից՝ իրականապէս կարող է նշանակութիւն ունենալ ուսուցիչների հրաւիրելու գործում, կարող է կիսով չափ սահմանափակել տեսչութեան քմահաճութիւնը...

Ուրեմն, մտածեցին, այդ էլ ոչնչացնենք, այդ էլ կարողութեան չափ «նախատեսենք», «սահմանափակենք», և կանոնադրութիւնն այդ արեց:

Իբր թէ ուսուցիչների նիւթական դրութիւնը ապահովելու համար հաստատվեցին «կոպարներ». անհրաժեշտ համարվեց որ և է տեղ դպրոց բանալու համար՝ ուսումնարանի ապագայ նիւթական դրութիւնը անպատճառ ապահոված լինի այս ինչ գումարով և այլն: Նոր կանոնադրութիւն կազմողները մոռացան, որ շատ տեղերում մեր ուսուցիչները իրանց ռոճիկը նոյն իսկ փողով չեն ստանում, այլ մթերքներով. մոռացան, որ մի տեղ ապրուստը երկու, երեք անգամ աւելի թանգ է, քան միւս տեղը. մոռացան, որ անկարելի է միատեսակ դրամական վարձատրութիւն պահանջել աղքատ գիւղից ու հարուստ քաղաքից, որ չէ կարելի միահաւասար վարձ տալ ընտանիքի տէր փորձված ուսուցչին և նրան «որդի սաղ եկող» նորաւարտ անփորձին:

Միթէ հարկաւոր է ապացուցանել այս տեսակ մանր մունր ռեգլամենտացիայի միաձևութեան, ձևական վերաբերութեան անհիմն լինելը: Միթէ առանց հետևանքը տեսնելու չէր կարելի առաջուց գուշակել, որ այդ ամենը կարող է միայն վատ հետևանք ունենալ. .

Այժմ արդէն փաստերն են խօսում: Շատ տե

Էջմիածինը թուղթ է տալիս, ուղարկում Թիֆլիս։ Վանի առաջնորդը թուղթ է տալիս, ուղարկում Թիֆլիս. նոյնը անում են Էրզրում, Կ. Պօլիս, Մուշ։ Բայց միթէ Էջմիածինը չէ կարող և իր պարտքը չէ համարում օգնել իրան դիմողներին. միթէ Էջմիածնի վանքը այնքան միջոց էլ չունի, որ չէ կարող նպաստել այդ մուրացկաններին և յետ դարձնել իրանց տեղերը, փոխանակ նրանց ձեռքը թղթեր տալու և աշխարհի ծայրերը ցցելու... Միթէ չեն խղճահարվում Էրզրումի կամ Վանի առաջնորդները, որ փոխանակ յետ կանգնեցնելու մուրացկանութեան դիմողներին, աւելի էլ զօրեղացնում են նրանց հոսանքը՝ ամեն մի եկողի, ամեն մի դիմողի ձեռքը մի թուղթ տալով, միայն թէ «իրանց գլխից ռադ անեն»։

Միթէ պատիւ է բերում, օրինակ, Էջմիածնին թուղթ տալ մի քահանայի ձեռքը, և իբրև մուրացկան՝ ցցել նրան Թիֆլիսի փողոցները։ Եւ քանի քանի մուրացկան քահանաներ են գալիս այստեղ, գանգատվելով որ ծուխ չունեն, ժողովուրդ չունեն, անիծելով այն օրը, երբ փարաջայ հագան...

Եւ իսկապէս այդ թղթեր տուողները տասնապատկում, հարիւրապատկում են մուրացկանների թիւը, սիրտ են տալիս դրանց, զօրեղացնում նրանց հոսանքը։

*

ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Թիւրքաց Հայաստանի, Երևանի ու Կարսի նահանգների սովեալների օգտին.

1) Աստրախանից, Եսայի Մելիքեանի միջոցով, 25 ր., որ հանգանակված է աստրախանաբնակ օտարական հայերից։

2) Կօկանդից, Աշոտ Բէգլարեանցի միջոցով՝ 60 ր., հանգանակված այնտեղի փոքրաթիւ հայ գաղթականութեան մէջ. Վեհափառին ուղարկելու համար։

3) Դուբայից, Աստուածատուր Բուդաղեանցից՝ 25 ր., հետևեալ նամակով. «Մայիսի 29-ին իմ երկու տարեկան թոռան՝ Մարիամիկի թաղման հանդիսին, ի յիշատակ նրա, փոխանակ հացկերոյթի, նուիրեցի 50 րուբլի, որից 25 ր. Դուբայի հայոց ծխական դպրոցին և 25 ր. էլ յօգուտ Թիւրքահայ սովեալների»։

4) Մերվից, Գաբրիէլ Մխիթարեանի միջոցով, հինգ հոգուց հանգանակած 10 րուբլի։

Ուրեմն նախկին 701 րուբլի 24 կ. հետ այժմ ունենք 821 րուբլի 24 կոպէկ։

Այսօր, յունիսի 9-ին ուղարկեցինք.

1) Կարս, Բարեգործական ընկերութեան ճիւղին, գաղթականների համար 100 ր.։

4) Կաղզուան, Բարեգործական ընկերութեան ճիւղին՝ 100 րուբլի, տեղական սովեալների համար։

3) Ալէքսանդրապօլ, Բարեգործական ընկերութեան ճիւղին՝ 100 րուբլի։

Մեզ մօտ մնաց 521 րուբլի 24 կոպ.։

Ուրեմն մինչև այժմ ստացել ենք 6172 րուբլի 9 կ.։

Ուղարկել ենք 5651 րուբլի։

ԷԼԻ ՄԻ ՓԱՍՏ

Ընթերցող հասարակութիւնը անկասկած չէ մոռացել, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, կամ աւելի լաւ է ասել, նրա մի քանի անդամները ինչքան շտապում էին ձեռնարկել դպրանոցի նոր շինութեան, և չը սպասելով մինչև անգամ յատակագծի հաստատութեան բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան կողմից, քանդել տուեցին տարեկան 800 րուբլի եկամուտ բերող կրպակները, որպէս զի շինութեան հիմքը ձգեն։

Սակայն Վեհափառ Կաթողիկոսը աւելի հեռատես գտնվեց և հրամայեց յետաձգել շինութիւնը մինչև յատակագծի մանրամասն քննութիւնը։

Վերջապէս հոգաբարձութիւնը գլուխ է ընկնում և յանձնում է ճարտարապետներից բաղկացած մի մասնաժողովի՝ յատակագծի և շինութեան տեղի քննութիւնը, մի բան, որից պէտք է սկսէր։ Այդ մասնաժողովը, որի անդամներն են՝ Մէլիք Ադամեան, Շիմկէվիչ և Սալամբէգեան ճարտարապետները, քննելով յատակագիծը և շինութեան տեղը՝ ներկայացրել է իր զեկուցումը թեմական առաջնորդին և հոգաբարձութեան։ Զեկուցման մէջ ասված է, որ շինութեան համար որոշված տեղը միանգամայն անյարմար և անպէտք է, գրունտը բոլորովին խախուտ է, հողը անհաստատ, տակը ջրով լի, այնպէս որ պէտք է առաջ դուրս հանել տարիներով այնտեղ թափված աղբը, լցնել նոր հողով և ապա հիմք ցցել, մի բան, որ սարսափելի մեծ ծախսի կարօտ է։ Առողջապահական տեսակէտից ևս միանգամայն վնասակար է այդ տեղը։ Այդտեղ դպրոց շինելը, կազմած յատակագծով, ոչ թէ 115,000 րուբլի կը նստի, ինչպէս նախահաշիւ են կամել, այլ 180,000 րուբլի. իսկ ծախսել այդպիսի մի մեծ գումար՝ հակաառողջական և անհաստատ հիմքի վրա շէնք կառուցանելու համար,—մասնաժողովը գտնում է բոլորովին անկարելի։

Այժմ հարց է ծագում. ով պէտք է տուժէ այն վնասը, որ հոգաբարձուները պատճառել են դպրանոցին, առանց թոյլտուութեան քանդելով շինութիւնը և զրկելով դպրոցը տարեկան 800 րուբլի եկամտի աղբիւրից։

Այդ բաւական չէ. ուրեմն այդ անպէտք, հակաառողջական տեղում պէտք է սկսէին դպրոցի շինութիւնը, եթէ մամուլը և հասարակութիւնը զգօնութիւն չը յայտնէին, եթէ հոգևոր բարձր իշխանութիւնը արգելք չը դնէր։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅՈՒՄ

Ժողովրդական լուսաւորութեան գործում Ֆինլանդիան ամենաբաղդաւոր երկիրն է Ռուսաստանում. այնտեղ գրեթէ անգրագէտ մարդ չը կայ։ Սակայն չը նայած դրան, ֆինլանդացիները չեն խնայում նոր և նոր ծախսեր անել ժողովրդական լուսաւորութեան համար։

Երկիրը, որն իր մեծութեամբ չէ անցնում ռուսական նահանգներից, իւրաքանչիւր տարի մսխում է մօտ 800 հազար մարկ համալսարանի վրա, մօտ $2^1/_4$ միլիոն մարկ—միջնակարգ դպրոցների վրա, 400 հազար մարկ—ժողովրդական ուսուցիչների և ուսուցչուհիների վրա, և մօտ 1 միլիոն մարկ—արհեստագիտական, տեխնիկական զարգացման վրա (պօլիտեխնիկական ինստիտուտ, տեխնիկական, առևտրական, արհեստագիտական դպրոցների և այլոց վրա)։

Քաղաքային տարրական դպրոցների օժանդակութեան համար վարչութիւնը խնդրում է 1,197,000 մարկ, գիւղական ուսուցիչների վարձատրութեան համար—3,084,000 մարկ, նրանց թոշակ նշանակելու համար—144,300 մարկ, գիւղական ուսուցիչների համար—մատենադարաններ բանալու վրա—51,000 մարկ, ժողովրդական ուսումնարաններում լրացուցիչ դասեր աւանդելու համար—45,000 մարկ, գիւղական դպրոցների ձեռագործութեան վարժուհիների համար—42,000 մարկ։ Ընդհանուր առմամբ կառավարչական ծախսերը ժողովրդական լուսաւորութեան համար՝ հասնում են 5,000,000 մարկի։

Բոլոր ժողովրդական դպրոցների թիւը Ֆինլանդիայում մօտ 2000 է, որոնցից գիւղականները—1000-ից աւել են։ Քաղաքային ուսումնարաններում ուսում են առնում մօտ 21 հազար երեխաներ, գիւղական ուսումնարաններում—40 հազարից աւելի երեխաներ։ Իւրաքանչիւր աշակերտի վրա քաղաքներում մսխվում է 71 մարկ, գիւղերում—50 մարկ։

Հաղորդելով այդ տեղեկութիւնները, «Недѣля» շաբաթաթերթը իր կողմից աւելացնում է. վերին աստիճանի հետաքրքիր են, եթէ մանաւանդ համեմատենք այդ թւերը ռուսաց դպրոցների համապատասխան թւերի հետ. Ֆինլանդիան յիսուն անգամ աւելի գրագէտ է բուն Ռուսաստանից։ Այդպիսի բարձր գրագիտութեան Ֆինլանդիան հասել է մանաւանդ վերջին 50-ամեակում. 1831 թւականից ֆիննական գրականական ընկերութեան հիմնվելու հետ միասին,—ահագին զարկ տրվեց ժողովրդական կրթութեան գործին, երբ մանաւանդ մտցրվեց պարտաւորական ուսումը թէ տղայոց և թէ աղջկերանց համար՝ երկրի գրեթէ բոլոր դպրոցներում։

1891—1892 թւականներին Հելսինգֆորսի համալսարանում կային 1738 ուսանող և 30 ուսանողուհիներ՝ երիտասարդ օրիորդներից և կանանցից բաղկացած։

Դ.

ՌՈՒՍԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Յունիսի 3-ին ռուսաց դրամատիկական խումբը արքունական թատրոնում ներկայացրեց յայտնի երգիծաբան Սալտիկով-Շչէդրինի «Պազուխինի մահը» կոմէդիան, որը առաջին անգամ էր դրվում Թիֆլիսի բեմի վրա։

Զօրս գործողութիւնից բաղկացած այդ կոմէդիայի բովանդակութիւնը հետևեալն է։ Կապալներով պարապող առաջին գիլդիայի վաճառական Պազուխին ծերունին ահագին հարստութիւն է ձեռք բերել, միլիոնից աւելի։ Նրա միակ որդին, Պրոկօֆին, յարած լինելով հնութիւնը սիրող և յարգող աղանդաւորներին, մանաւանդ մօրուք պահելը կրօնական մի ձև համարելով, իր առաջին կնոջ մահից յետոյ ամուսնանում է մի տգէտ աղջկայ հետ, չէ կամենում երբէք մօրուքը խուզել կամ ածիլել, եւրոպական զգեստ հագնել և այդ պատճառով ենթարկվում է ծերունի հօր բարկութեան և ժառանգութիւնից զրկվելու վտանգին։ Ծերունի Պազուխին ունի և մի աղջիկ, որ

դերում՝ ուր կարող էին բացվել ուսումնարաններ՝ չը բացվեցին, որովհետև հասարակութիւնը կարող է 20 րուբլու տեղ վճարել միայն 19 ր. 90 կոպ. կամ 15 րուբլու տեղ՝ միայն 10 րուբլի. դրա հետևանքը եղաւ այն, որ հմուտ, տասնեակ տարիներ աշխատած ուսուցիչները հեռացան ասպարէզից, իրանց տեղը թողնելով երիտասարդ, միայն թէ վկայական ունեցող անհմուտներին։ Սա էլ բաւական չէր։

«Կանոնադրութիւն» կազմող «կրթված ու զարգացած» պարոնները որոշեցին առաջուց, որ տղայոց և աղջկանց դպրոցները լինեն անպատճառ զատ զատ, որ անպատճառ և ամեն տեղ կատարվեն քննութիւններ, և այլն և այլն...

Մենք մնում ենք զարմացած ու շուարած.—ինչը ստիպեց ընդունել այս «կանոնները»։ Միթէ մեր հին, խառն դպրոցները աւելի վատ էին ծառայում իրանց նպատակին, քան նորակազմ բաժանվածները, կամ աւելի վատ են գնում կառավարչական խառն տարրական դպրոցները, որոնց մէջ շատ տեղեր քննութիւններ չեն լինում։ Ինչ անհրաժեշտութիւն կար, ասում ենք, պարտաւորեցուցիչ դարձնել այդ, կամ նոյն իսկ առարկայական սիստեման և թոյլ չը տալ մտցնելու դասարանական սկզբունքը, ուր յարմար կը գտնէ ուսուցիչը հոգաբարձութեան հետ միասին։ Միթէ մեր ծխական դպրոցները աւելի միջոցներ ունեն, քան թէ կառավարչական ուսումնարանները, որոնք շատ տեղ խնայողութիւնից դրդված՝ ընդունել են դասարանական սկզբունքը, երբ 2—3 բաժանմունք կարող է կառավարել մի ուսուցիչ։

Ի՞նչն էր այս բոլորի պատճառը, չը գիտենք, բայց հետևանքը ուրախալի չէր։ Օրինակ, Քութայիսում, ուր 3-որդ բաժանմունքի մէջ տղաների թիւը հասնում է 3, 4-ի միայն (աղջկերանցը 10—15), այդ 3—4 հոգու համար պէտք է ունենան առանձին դասատու, առանձին կրկնապատիկ թւով ուսուցիչներ։ Սղնախում և այլ շատ տեղեր, ուր աշակերտների թիւը շատ քիչ է, իսկ դպրոցների միջոցները նուազ, անկարելի է ունենալ երկդասեան ուսումնարան, որովհետև կանոնադրութեան համեմատ, տղաներին չէ կարելի միասին նստեցնել աղջկերանց հետ, ու միաժամանակ անյարմար է մտցնել և դասարանական սիստեման, երբ կարելի կը լինէր 5—6 ուսուցչի տեղ ունենալ միայն 2—3...

Յիշատակածներն էլ բաւական են։ Նոր կանոնադրութեան բացասական կողմերը այնքան շատ են, որ դրանց փոփոխութիւնը անհրաժեշտութիւն է դարձած, եթէ մենք չենք ուզում բոլորովին քայքայել մեր ուսումնարանները...

Առհասարակ պէտք է ասել, որ զանազան «կանոնադրութիւնների» միջամտութիւնը՝ իրանց միատեսակ մանր մունր կէտերով դպրոցական և առհասարակ մեր համայնական—եկեղեցական գործերում, բացի վնասից ոչինչ օգուտ չը բերեցին և չեն էլ բերելու ապագայում։ Այդպիսի մանրակրկիտ պարտաւորեցուցիչ րեգլամենտացիան չէ կարող մէկ լինել, չէ կարող յարմարվել ամեն տեղի պահանջներին, չէ կարող նախատեսել ամեն ինչ։ Միւս կողմից, ինչքան էլ խելօք լինէին կանոնադրութիւններ կազմողները, նրանք չեն կարող աւելի խելացի լինել, քան համայն հայ ժողովուրդը։

Եթէ կան կրթված հոգևորականներ,—աշխարհականների մէջ աւելի կան այդպիսիները,—եթէ ուսումնարանի բարեկարգութեան համար մտածում են ռոճիկ ստացող վարձկան տեսուչները ու քահանաները, նոյն բարեկարգութեան մասին աւելի ևս մտածում է այդ ռոճիկ վճարող հայ ժողովուրդը։ Եթէ ծխի հսկողութիւնը կարելի է յանձնել ուրիշ պարտաւորութիւն կատարելու համար ժողովրդի կողմից ընտրված անհատներին,—նոյն հսկողութիւնը աւելի իրաւունք ունի կատարելու ինքը ժողովուրդը՝ յատուկ ընտրված մարդկանց միջոցով...

Ինչն է, ուրեմն, մեզ ստիպում սահմանել մեր մէջ մի ինչ որ չեղած խնամակալութիւն. ինչն է ստիպում մեզ հաստատել սեաքող երարխիական կլերականութիւնը։ Դարերի ընթացքում հայոց եկեղեցին կազմող ժողովուրդը աւելի աչալուրջ և անձնազոհ պաշտպան է եղած իր հիմնարկութիւնների, քան իր կողմից ընտրված անհատները։ Եթէ հին ժամանակներում, աւելի վատ պայմաններում, եթէ մինչև այսօր, չը նայած ազգին տիրող թմրութեանն ու խաւարին, եթէ մինչև այսօր հայ տգէտ ժողովուրդն է պահպանել ազգութիւնը, եկեղեցին, լեզուն,—կարիք չը կայ, նոյն իսկ վտանգաւոր է, ներկայ աւելի բարեյաջող, աւելի լուսաւորեալ ժամանակ, աշխատել հաստատել նրա վրա խնամակալութիւն, բաժանել նրան զանազան րեգլամենտացիաներով։ Նա մանաւանդ վտանգաւոր է այդ խնամակալութիւնը, որ անկարելի է անհատներին (ովքեր և ինչքան էլ լինէին դրանք) աւելի բարձր դնել համայն ժողովրդից, անկարելի է տալ գերիշխանութիւն մեր հասարակութեան այն տարրին, որը իր կրթութեամբ, հասկացողութեամբ ու բարոյականութեամբ քանի գնում այնքան աւելի է յետ մնում ժողովրդից...

Ահա թէ ինչ պատճառով ծխի գործերի վարելը պիտի յանձնվի իրան ծխին։ Միայն այդ ժամանակ ժողովուրդը կունենայ սէր դէպի իր հիմնարկութիւնները, միայն այդ ժամանակ կարելի է սպասել, որ մեր դպրոցները ու միւս հիմնարկութիւնները առաջ գնան, զարգանան։

Դպրոցների ապագան, մեր մատաղ սերնդի կրթութեան շահերը պահանջում են, որ վերջ տրվի ժողովրդի անտարբերութեանը, որ դպրոցներում իշխող կանոնադրութիւնը ենթարկվի հարկաւոր փոփոխութիւնների։ (Էջմիածնի հոգևոր իշխանութիւնը, ինչպէս ասում են, ձեռնարկել է այդ փոփոխութիւններին)։ Նոր կանոններին իբրև հիմք պիտի ընդունվեն, ինչպէս առաջ էր, ժողովրդի, ծխի, համայնքի մասնակցութիւնը և ցանկութիւնը, և իբրև միջոց այդ կամքի արտայայտութեան,—ընտրողական սկզբունքը ամենայն մտքով։

Դպրոցների շահերը պահանջում են, որ ժողովրդի հետաքրքրութիւնը դէպի դպրոցը միշտ վառ լինի։ Դրա համար անհրաժեշտ է, որ ընտրված հոգաբարձուները լինեն լիովին վարիչներ դպրոցական գործի, որ նրանք հրաւիրեն ուսուցչին ու վերջինիս համաձայնութեամբ՝ միւս դասատուներին։ Անհրաժեշտ է, որ հասարակութիւնը ինքն որոշէ ռոճիկը, ինքն որոշէ պահել խառն, թէ բաժանված ուսումնարաններ, և այլն և այլն։

Մի խօսքով, մեր դպրոցների առաջադիմութեան գործը պահանջում է, որ ուսումնարանների վարչութիւնը վերադարձվի իրան՝ հասարակութեանը։ Ինչքան սխալներ էլ կատարէր հասարակութիւնը իր գործունէութեան մէջ, այդ սխալները չեն կարող աւելի շատ լինել, քան այն սխալները, որ կատարում են անհատ ոյժերը, որոնք ուզում են կամ պարտաւոր են վարել հասարակութեան գործերը։ Այն թերութիւնները, որոնք պատահում են հասարակութեան գործունէութեան մէջ, տարուց տարի կը փոքրանան, կոչնչանան։

Իսկ ինչ վերաբերում է հոգևորականութեանը և թեմական տեսչութեան, նրանց դիրքը աւելի բարձր կը լինէր, եթէ հետևէին այն խելացի մտքին, թէ քահանաները, հոգևորականները պէտք է լինեն աւելի յորդորող, քարոզող, դրդիչ տարր, և ոչ թէ սահմանափակող կամ իրականացնող հասարակութեան որոշումները։

Ս. Ջաւարեան

ամուսնացած է պետական խորհրդական Ֆուրնաչեվի հետ։ Այդ Ֆուրնաչեվը կատարեալ եղուխտի տիպ է. ձգտելով տիրանալ ծերունու ամբողջ հարստութեան, նա ամեն միջոց գործ է դնում սևացնել Պրոկոֆիին հօր առաջ, զանազան զրպարտութիւններ է անում նրա վրա և աշխատում է, որ ծերունին կտակ անէ։ Հիւանդ և արդէն մեռնելու մօտ ծերունին, դրդված նախապաշարումից, միշտ յետաձգում է կտակ անելը։

Ծերունին և հասարակութիւնը համարում են Ֆուրնաչեվին իբրև մի խիստ աստուածավախ, բարեպաշտ և անշահասէր մարդ, որովհետև նա իրան այդպէս է ձևացրել. բայց այդ բարեպաշտ մարդը գիշեր ցերեկ մտածում է կողոպտել Պազուխինին և այդ նպատակին հասնելու համար, մոլորեցնում է ծերունու տանը ապրող և նրա հեռու ազգական օրիորդ Ժիվօէզօվին և սովորեցնում է կեղծ բանալիների միջոցով կողոպտել ծերունուն, այնպէս նրա մահից յետոյ Պրոկոֆին կը տիրանայ ամեն բանին և նա, օրիորդը, կը մատնվի աղքատութեան։ Օրիորդը համաձայնում է կեղծ բանալի շինել տալ և յանձնել Ֆուրնաչեվին։

Սակայն մի ուրիշ անձ, պաշտօնաթող զօրապետ Լօբաստով, որ տանը մնացած 36 տարեկան մի աղջիկ ունի, կամենալով նոյնպէս ձեռք բերել ծերունու հարստութիւնը, պայման է կապում Պրոկոֆիի հետ, որ ինքն կօգնի նրան՝ հօր հարստութիւնը ձեռք բերելու, եթէ միայն Պրոկոֆին համաձայնվի նրա աղջկան ուզել իր որդու համար։ Պրոկոֆին համաձայնում է, առերես, բայց ինքն կամենում է մի առ ժամանակ հօր կամքը կատարել և դրանով նրա սէրը ձեռք բերել. ածիլում է մօրուքը, հագնում է եւրոպական շորեր և գնում ընկնում հօր ոտքերը ու ներողութիւն խնդրում։ Ծերունին կակղում է և կամենում է տալ իր օրհնութիւնը, բայց Ֆուրնաչեվ վրա հասնելով, յայտնում է, որ Պրոկոֆին գնացել է իր մօտ և առաջարկել 150.000 րուբլի, եթէ նա դաշն կապի իր հօր դէմ։ Ծերունին արտաքսում է տանից Պրոկոֆին և սաստիկ հիւանդանալով՝ մեռնում է, առանց որ և է կտակ թողնելու։ Դեռ դիակը չը սառած, Ֆուրնաչեվ կեղծ բանալիի օգնութեամբ գալիս կողոպտում է ծերունու հարստութիւնը, բայց զօրապետ Լօբաստով և օրիորդ Ժիվօէզօվա, որոնք արդէն միաբանվել էին Պրոկոֆիի հետ և հաշտվել, դարանամուտ լինելով, բռնում են գողին, երբ սա ջէբը, ծոցերը լի դուրս էր գալիս մեռեալի սենեակից։

Գլխաւոր հերոսի—Ֆուրնաչեվի դերը կատարում էր Վարլամով, որը մեծ տաղանդով պատկերացրեց կեղծաւոր, փարիսեցի, սուտ ճգնաւորի դերը. Ժիվօէզօվայի դերը կատարեց տիկին Վասիլևա նոյնպէս մեծ աջողութեամբ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՕԼԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Չէրնօվիցի ռուսաց հիւպատոսի տուած տեղեկութեան համեմատ, մայիսի 28-ից Բուկօվինում խօլերայով հիւանդանալու դէպքեր եղան. մայիսի 28-ից հիւանդացել են 4, մեռել են երկու հոգի։

Սամսոնում, մայիսի 18-ից կրկին հիւանդացան խօլերայից 8, մեռան 8 հոգի։

Սիվասի վիլայէթում, ասիական Թիւրքիայում, մայիսի 15-ից մինչև 19-ը խօլերայից հիւանդացան 43, մեռան 35 հոգի։—Իսկէլլինում, մայիսի 16-ից մինչև 29-ը, խօլերայից հիւանդացան 29, մեռան 12 հոգի։

Դանցիգում, ռուսաց ընդհանուր հիւպատոսի տուած տեղեկութեան համեմատ, Շիլնո աւանում, Վիսլա գետի վրա, գետափնեայ բնակիչներից մեռան 3 մարդ խօլերայից. տեղական իշխանութիւնը Վիսլա գետի ամբողջ հոսանքը վարակված յայտարարեց և այդ պատճառով այս տարի այնտեղ նախազգուշութեան բոլոր միջոցները ձեռք կառնվեն, ինչպէս և 1892 և 1893 թւերին։ Պլէնդօրֆում, Դանցիգի մօտ, մայիսի 26-ին խօլերայից հիւանդացան երկու հոգի։ Տօրնում, Արևելեան Պրուսիայում, մայիսի 26-ին խօլերայից հիւանդանալու 3 դէպք կար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կարս, մայիսի 30-ին

«Մշակի» խմբագրութեան ուղարկած հետևեալ գումարները՝ մայիսի 17-ին 100 ր. սովեալների օգտին, 21-ին 100 ր. ձրի ճաշարանին և 24-ին 100 ր. գաղթականների օգտին, ընդամենը 300 րուբլի, Բարեգործական ընկերութեան Կարսի ճիւղի վարչութիւնը այսօր ստացաւ, որի համար յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը նուիրատուներին և յարգելի խմբագրութեանդ։

Նախագահ վարչութեան՝ Ա. Տէր Յարութիւնեան

Գործավար՝ Ս. Մխիթարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հաստատ աղբիւրներից լսում ենք, որ Բարեգործական ընկերութիւնը այլ ևս չէ բանալու ուսուցչական կուրսեր Թիֆլիսում։ Այդ մասին ընկերութիւնը յայտնել է բոլոր այն ուսուցիչներին և ուսուցչուհիներին, որոնք ցանկութիւն էին յայտնել մտնելու այդ կուրսերը։

—

Կ. Պոլսից գրում են մայրաքաղաքի «Новости» լրագրին հետևեալը. «Անգլիական դեսպանը բողոք ներկայացրեց արտաքին գործերի մինիստրին քրէական դատարանի այն վճռի դէմ, որով մահվան էին դատապարտված Սիմօն-պէյ Մագսուտի կեանքի դէմ փորձ անող երկու հայերը։ Դեսպանը պաշտօնապէս պահանջեց թիւրքաց արդարադատութեան և ամբողջ դատաստանական կարգի ռէֆօրմը»։

—

Այսօր, յունիսի 5-ից, Թիֆլիսի արքունական թատրօնում սկսվելու են յայտնի դերասանուհի Սավինայի ներկայացումները։

—

Սեբաստիայի կողմերում, ինչպէս հաղորդում են Կ. Պոլսի լրագիրները, խօլերան սկսել է սաստկանալ։

—

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը մեզ խնդրում է տպագրել հետևեալը. «Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնն է յայտնում բժիշկ Յովհաննէս Լօրիս-Մէլիքեանին, որ ընկերութեանը նուիրեց 100 րուբլի ի յիշատակ իր հանգուցեալ հօր՝ Զաքարիա Լօրիս-Մէլիքեանի»։

—

Հրատարակչական ընկերութեան տպագրութեամբ լոյս տեսաւ մի նոր գրքոյկ, մանկական ընթերցանութեան համար, «Մուկուչի հաւիկը» վերնագրով, հեղինակութիւն Նեզվանովի։ Հայերէնը փոխադրութիւն է։ Գրքոյկի գինն է 15 կօպէկ։ Սա ընկերութեան 75-րդ հրատարակութիւնն է։

—

Բարեգործական ընկերութեան Կարսի ճիւղի վարչութիւնը խնդրում է մեզ հրատարակել հետևեալը. «Վարչութիւնս ստացաւ Կարսի գաւառապետ ստատսկի-սովետնիկ Վ. Ն. Շագուբաթօվից 1098 րուբլի, որը հաւաքել է ինքը պ. գաւառապետը վիճակի փոխանորդ Նահապետ վարդապետի հետ միասին, կարօտ գաղթականների օգտին՝ Կարսի գաւառի Սարիղամիշ աւանից, և Բէգլի-Ահմէդ, Բէրնա, Ղարաղալա, Մազրա և Բէլուկ-Բաշ գիւղերից։ Վարչութիւնս պարտք է համարում յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը մեծ. պ. Վ. Ն. Շագուբաթօվին, գերապատիւ Նահապետ վարդապետին և յարգելի նուիրատուներին, որոնց անուանացուցակն ևս սրա հետ ուղարկվում է մեծայարգոյ խմբագրութեանդ՝ տպագրելու համար»։ Ցաւում ենք, որ չենք կարող տպագրել այդ անուանացուցակը, ինչպէս չենք տպագրում առհասարակ այդ տեսակ բոլոր ցուցակները։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Հայոց դպրոցների քննութիւնները թէև վերջացել են անցեալ մայիսի 27-ին, բայց դեռ ուսուցիչները ռոճիկ չեն ստացել, այս պատճառով էլ խեղճերը հարկադրված են դեռ սպասել։ Հին հոգաբարձուները «սպասեցէք, դեռ փող չը կայ» ասելով, մտադիր են փող «պարտք» վերցնել և բաւարարութիւն տալ ուսուցիչներին։ Հարուստ հոգաբարձուներ են, ինչու իրանց գրպանից չեն լրացնում, ինչու ուսուցիչներին զուր տեղը պահում են, ճանապարհ չեն դընում... Աւագ ուսուցչի և ուսուցչական խմբեր կազմակերպելու խնդիրներ կան հրապարակի վրա—բայց ոչինչ չէ հոգացվում. Թեմական տեսուչը բացակայ է։ Հին հոգաբարձուները խառնվել չեն ուզում՝ ժամանակները լրացած լինելու համար. իսկ նոր հոգաբարձուների ընտրողական թերթը նոյն իսկ այժմ յայտնի չէ, արդեօք ուղարկված է հաստատման, թէ դեռ ոչ»։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Մեր գրադարան-ընթերցարանը, ուր հայերէն և ռուսերէն 25 պարբերական հրատարակութիւններ են ստացվում, քիչ յաճախողներ ունի. օրեկան միջին թւով 5 կարդացողներ կը լինեն։ Յաճախողները, շատ քիչ բացառութեամբ, ընկերութեան անդամներն են»։ Թղթակիցը աւելացնում է, որ այս երևոյթի պատճառը գուցէ այն է, որ ընթերցարանի վճարը չունևորներին մատչելի չէ։

—

ԱՂԴԱՇԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղ խօսակցութեան առարկան մի ռուսի սպանութիւնն է, որը պատահել է Կազիկումլախ անուանված գիւղում։ Այդ ռուսը եղել է երկաթուղու պահապան (будочникъ), և ծանօթութիւն է ունեցել մօտիկ Կազիկումլախ գիւղացիների հետ. պաշտօնից հեռանալով՝ նա անհետանում է։ Բանից դուրս է գալիս, որ նա գնացած է լինում յիշեալ գիւղը և այնտեղ ընդունում է մահմեդականութիւն։ Մի քանի ժամանակից յետոյ, անյայտ պատճառով, դրան սպանում են. սպանութեան համար ոչ ոք ոչինչ չէ յայտնում տեղական պօլիցիային, և այդպէս անցնում են ամիսներ։ Նորերս միայն գործը բացվել է։ Պօլիցիան մեծ եռանդով շարունակում է քննութիւնը. սպանվածի դիակը դեռ չեն գտել։ Այդ առիթով բռնված են գիւղի «էֆէնդին», «ստարշինան» և սպանողներից մէկը. ինչ ցոյց կը տայ քննութիւնը՝ դեռ յայտնի չէ»։

—

ՍՏԱՎՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 26-ից բացվեց «Հօգեգալստեան տօնավաճառը». վաճառականներից շատ քչերն են տօնավաճառ դուրս եկել. առեւտուր չը կայ. ամեն կողմից գանգատներ են լսվում. տօնավաճառում աչքի ընկնող դեռ ոչինչ չը կայ, բացի ահագին քանակութեամբ «թառան» ձկից։ Ինչպէս լսում ենք, ձիարշաւը լինելու է յունիսի 5-ից։ Այս տարի, ինչպէս ասում են, Արմաւիրի ձիարշաւն էլ այստեղ պէտք է լինի»։

—

ՅԱՐՍԿԻԷ ԿՕԼՕԴՑԻ աւանից մեզ գրում են, որ այնտեղ յօգուտ սովեալների հանգանակվել է 87 ր. 60 կօպէկ։

—

ԼՕՌՈՒ վիճակից մեզ գրում են. «Ոմանք կարծիք յայտնեցին մամուլի մէջ, որ իբրև թէ ներկայումս քահանաների պակասութիւն կայ, և այդ պատճառով էլ տգէտները արժանանում են ձեռնադրութեան։ Մենք ճանաչում ենք ամբողջ Լօռու վիճակը, և կարող ենք հաստատ տեղեկութիւն տալ նրա վերաբերմամբ. մեր վիճակում չը կայ ոչ մի գիւղ, որ քահանայ չունենայ. այն գիւղերը, որոնք 100 տուն ունեն, երկու և շատ տեղ երեք քահանայ ունեն։ Կրթութեան կողմից տէրտէրներին դժուար է զանազանել գիւղացիներից. նրանք միայն իրանց սև, երկար հագուստով են զանազանվում երկրագործ բնակիչներից»։

—

ՄԵՐՎԻՑ, տիկին Եղ. Գասպարեանց խնդրում է մեզ տպագրել հետևեալը. «Մշակի» № 49 մէջ Մերվից հաղորդած էր, որ ես հանգանակել եմ յօգուտ երկու չքաւոր ընտանիքների 81 րուբլի, որից 60 րուբլին յանձնել եմ այդ ընտանիքներին, իսկ մնացած 21 ր. պահում եմ նոյն նպատակով, հարկաւոր ժամանակը գործածելու համար։ Պատիւ ունեմ յայտնել Մերվի հայ հասարակութեան, որ մնացած 21 րուբլին արդէն յանձնել եմ մի երրորդ չքաւոր ընտանիքին։ Օգուտ եմ քաղում դէպքից յայտնել խորին շնորհակալութիւն նուիրատուներին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

«Ակնի մէջ տիրող թանգութեան պատճառաւ սուլթանը 50.000 ղրուշ տուած և այդ գումարը յանձնաժողովի մը ձեռքով բաշխուած էր կարօտեալներուն։ Բայց, քոլերային համար հաստատեալ քարանթինաներու պատճառաւ, արմտիքի առաքումը դադրած ըլլալով, տեղացիները դժուարութիւն կը կրէին արմտիք գնելու։ Ասոր վրա Մալաթիայէն քառսուն բեռ արմտիք տարուեր է հոն գինուորներու միջոցաւ։

«Բալուի Պալանբը գիւղախմբին ժողովրդին, որ արմտիքի մեծ պէտք ունի, երկրագործական դրամատան մասնաճիւղէն 40,150 ղրուշ փոխ տրուած է։

«Կայսերական իրատէ մը ասկից առաջ հրամայած էր Թուրքիոյ մէկ քանի նահանգներուն մէջ տարածել գետնախնձորի մշակութիւնը, բաւական տարի ո և է տուրքէ զերծ կացուցանելով զայն։ Այդ թոյլտուութեան տևողութիւնը հինգ տարի ևս երկարաձգուեր է Էրզրումի, Տրապիզոնի և Սըվազի նահանգներուն համար։

«Ասկից զատ, որոշուեր է փութացնել տպագրութիւնը գրքոյկի մը, որ հոս խմբագրուած է և գետնախնձորի մշակութեան եղանակին վրա գործնական ծանօթութիւններ կը բովանդակէ, և այդ գրքոյկէն օրինակներ ղրկել յիշեալ գաւառները՝ երկրագործներուն բաշխուելու համար։

Հաղորդելով այդ լուրերը, մենք մեր կողմից այսքանը միայն կաւելացնենք.—ափսոս որ Թիւրքիայում ամեն լաւ բան միայն թղթի վրա է մնում, և կեանքի մէջ բոլորովին հակառակն է կատարվում։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԲՈՂՈՔԸ

Բ. Դրան կողմից բօլգարական հոգևորականութեանը շնորհված իրաւունքների դէմ, որպէս յայտնի է, բողոքեց Երուսաղէմի տիեզերական պատրիարքը, և այս օրերս մի պատգամաւորութիւն, պատրիարքի առաջնորդութեամբ, ներկայացաւ մեծ վէզիրին՝ պատրիարքարանի դժգոհութիւնը և պահանջները յայտնելու համար։

Տիեզերական պատրիարքի այդ պահանջները հիմնված են 1870 թւին տուած ֆիրմանի վրա, և այդ պահանջները մանրամասնաբար նկարագրված են մի գրութեան մէջ, որ պատրիարքը ներկայացրեց մեծ-վէզիրին։

Այդ գրութեան մէջ ամենից առաջ մատնացոյց է արված այն վնասների վրա, որ կարող է պատճառել հերձուածող բօլգարական եկեղեցին ուղղափառ արևելեան եկեղեցուն, և այն վտանգները, որոնց կենթարկվի վերջինը ապագայում։ Բացի դրանից, պատգամաւորութիւնը պահանջում է, որ Բ. Դուռը հերձուածող ճանաչէ բօլգարական եկեղեցին, և այդ պատճառով էլ թող այդ եկեղեցին, եպիսկոպոսները և հոգևորականութիւնը արևելեան եկեղեցում ընդունված անուններ չը կրեն։ Պատրիարքը պահանջում էր, որ բօլգարական հոգևորականութիւնը, արևելեան եկեղեցու հոգևորականութեանը չը նմանվելու համար, առանձին հագուստ կրէ։ Եւ վերջապէս Երուսաղէմի պատրիարքը պահանջում էր, որ բօլգարական էկզարխին այլ ևս բէրաթներ չը տրվեն՝ նոր եպիսկոպոսների համար։

Ջէվադ-փաշան չընդունեց տիեզերական պատրիարքի այդ գրութիւնը։ Պատրիարքարանը դիտաւորութիւն ունի այժմ այդ գրութիւնը սուլթանին ներկայացնել, իսկ անաջողութեան դէպքում՝ յանձնել այդ գրութիւնը ուղղափառ պետութիւնների ներկայացուցիչներին, այսինքն Ռուսաստանին, Յունաստանին և Սերբիային։

ՄԱՐՕԿԿՕԻ ԱՆՑՔԵՐԸ

Մարօկկօում կատարվող անցքերի առիթով «Koln. Zeit.» լրագրի թղթակիցը գրում է հետևեալը.

«Մարօկկօի սուլթան Մուլէյ-Հասանի յանկարծակի մահվան պատճառով, շատ հաւանական է, որ կը բարդվի և կը խճճվի Մարօկկօի հարցը։ Փոփոխութիւնները գահի վրա Մարօկկօում միշտ առաջ են բերում քաղաքացիական կամ, աւելի ճիշդը, ներքին պատերազմ, որովհետև այնտեղ գոյութիւն ունեցող գահաժառանգական պաշտօնական կարգը, որով սուլթանի իշխանութիւնը անցնում է հօրից անդրանիկ որդուն, շատ վատ է պահպանվում։ Սուլթանը սովորաբար ժառանգ է նշանակում իր սիրելի որդիներից մէկին և թոյլ է տալիս նրան, որ ուժով ճանապարհ հարթի դէպի գահը։ Այդ կերպ անցաւ իշխանութիւնը այժմ հանգուցեալ Մուլէյ-Հասանի հօրը, նոյն ձևով սուլթանութեան հասաւ և ինքն էլ, տիրելով Ֆէզը 1872 թւին, քաղաքը արիւնահեղ պաշարումին ենթարկելուց յետոյ։

Մուլէյ-Հասանի թագաւորութեան ժամանակ փոխվեց միայն Մարօկկօի յարաբերութիւնը դէպի եւրոպական պետութիւնները։ Սկսվեց Աֆրիկայի բաժանումն. եւրոպական զօրքերը մտան Աֆրիկայի խորքերը և հաստատեցին այնտեղ իրանց դրօշակները։ Աֆրիկական ծովափի միակ անկախ պե-

տութիւնը, Մարոկկօն ազատվեց կուլտուրական պետութիւնների ագահ ճանկերից միայն այն պատճառով, որ նա եւրոպական հաւասարակշռութեան կշեռքի սլաքը դարձաւ, և պետութիւններից ոչ մէկը չէ կարող Մարոկկօն գրաւել, որովհետեւ դրա պատճառով կարող է եւրոպական պատերազմ սկսուել:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լրագիրները հաղորդում են, որ Հօնգ-Կօնգում մայիսի 26-ին և 27-ին, ժանտախտով հիւանդացան 132, մեռան 198 հոգի:

—Լրագիրների խօսքերով, Կոնգօյին վերաբերեալ հարցը կը կարգադրվի դիպլօմատիական ճանապարհով: Այդ նպատակով, միջազգային կօնֆերէնցիա կը հրաւիրվի, երևի, Բերլինում:

—Մարոկօի նոր սուլթան Աբդուլ-Ազիսի մասին «Koln. Zeit.» լրագիրը հաղորդում է հետևեալը. «Հանգուցեալ սուլթանի սիրելի որդին էր Աբդուլ-Ազիսը, որը ծնվել է Մուլէյ-Հասանի բազմաթիւ կանանցից մէկից, ազգով չէրքէզուհուց: Մուլէյ-Հասանը այնպէս սիրում էր նրան, որ ինչպէս պատմում են, իր ժառանգ նշանակեց և վերջին անգամ մայրաքաղաքից հեռանալով, թողեց նրան Մարոկկօում խալիֆի, այսինքն իր փոխանորդի կոչումով: Աբդուլ-Ազիսին, որ հազիւ 16 տարեկան էր, մի այդպիսի բարձր պաշտօն տալը մեծ իրարանցում գցեց Մարոկկօում և նախանձ յարուցեց Մուլէյ-Հասանի մնացած բազմաթիւ որդկերանց մէջ»:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սիբիրի երկաթուղու գծի երկարութիւնը կը լինի մօտաւորապէս 7,112 վերստ և կարժենայ 250 միլիօն ռուբլի, ուրեմն միջին թւով իւրաքանչիւր վերստը կարժենայ 49,000 ռուբլի:

* * *

Նկարիչ Միկէշինը հնարել է նոր տեսակի նկարներով խաղալու թղթեր: Այդ նկարները, որոնց բովանդակութիւնը առնված է ռուսաց հին առասպելական դարերից, հաւանութիւն են գտել և արդէն, ինչպէս հաղորդում են, ձեռնարկված է նրանց տպագրութեան:

* * *

Սարատով քաղաքում ապրում է մի պաշտօնաթող գինուորական լէյտընանտ Սակէն, որ Նապօլէօնեան պատերազմի վէտերաններից է և անցեալ մայիսի 9-ին տօնել է իր անուանակոչութեան 126-րդ տարեդարձը: Նա ծնվել է 1768 թւի ապրիլի 17-ին:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԼՕՆԴՕՆ, 6 յունիսի: Անգլիական, ֆրանսիական և սպանիական դեսպաններին պատուիրված է ճանաչել Աբդուլ-Ազիսին Մարոկկօի սուլթան:

ՀՕՆ-ԿՕՆԳ, 6 յունիսի: Մինչև այժմ ժանտախտից մեռել են 1900 հոգի. քաղաքից դուրս գնացին մօտ 80 հազար. ժանտախտից վարակված թաղերը շրջապատված են կորդօնով: Ջէդդում էպիդէմիան պակասեց: Ուխտաւորների Մէկկա գալը դադարեց:

ՓԱՐԻԶ, 7 յունիսի: Անարխիստ Մէնիէ, որին յանձնեց Անգլիան, Փարիզ է բերված:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 7 յունիսի: Հարկ ժողովող Ալէքսանդր Շույօրիչ բանտարկված է՝ կարագէօրգիեվիչների դաւադրութեանը մասնակցելու համար: Բոլոր կալանաւորվածները մեղադրվում են պետական դաւաճանութեան համար:

ԲՐԻՒՍԷԼ, 7 յունիսի: Ռօյալ փողոցի վրա գտնվող մասնաւոր տան մէջ ֆօրտիտով պայթիւն առաջացաւ. մարդկանց հետ դժբաղդութիւն չեղաւ. տան ներսը քարուքանդ է եղած:

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ, 7 յունիսի: «Полярная Звѣзда» կայսերական նաւով Թագաժառանգ Ցէսարեվիչ անցաւ այսօր առաւօտեան 4 ժամ 30 րօպէին Գէլզինգէրով՝ դէպի Անգլիա:

ՀՌՕՄ, 7 յունիսի: Սենեկապետ Իզվօլսկին այսօր ներկայացրեց իր հաւատարմաթղթերը պապին: Իզվօլսկիին ընդունեցին Վատիկանում պապի պալատի բարձրաստիճան անձինք: Ունկնդրութիւնը տևեց մօտ մէկ ժամ և շատ մտերմական էր. ապա Իզվօլսկին այցելեց Ռամպօլա կարդինալին:

ԲՈՒԴԱ-ՊԷՇՏ, 7 յունիսի: Ունգարական պատգամաւորների ժողովը ընդունեց աւստրո-ռուսական առևտրական դաշնագիրը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Յունիսի 7-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	93 ր.	50 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 ր.	$72^{1}/_{2}$ »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 »	05 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	51 »
Մաքսային կուպօններ — . .	150 »	25 »
Արծաթ — — — . .	— »	— »
Բորսային դիսկօնտ — . .	5 »	7 »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի .	— »	— »

— — — — 2-րդ .	— »	— »
— — — — 3-րդ . .	— »	— »
5% ոսկեայ ռէնտա 1884 թ. . . .	— »	— »
$4^{1}/_{2}$ ոսկեայ փոխառութիւն. . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	100 »	75 »
— — — 3-րդ —	100 »	75 »
— — — 4-րդ —	— »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	248 »	75 »
— — երկրորդ —	225 »	50 »
Պետական երկաթուղային ռէնտա.	$102^{7}/_{8}$ »	— »
$4^{1}/_{2}$ ռէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	96 »	75 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101 »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	101 »	— »
$4^{1}/_{2}$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	101 »	— »
$4^{1}/_{2}$% գրաւական թղթեր կալուած.		
Պեփոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	— »	— »
— — — թղթադ. .	100 »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	102 »	— »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	75 »
Օդէսայի —	101 »	— »
Թիֆլիսի —	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը խաղաղ է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԱՏ ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ
Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆԸ
որ աւարտել է ռուսաց Կայսերական Երաժշտական Ընկերութեան Մօսկվայի կօնսերվատօրիան, պրօֆ. Պ. Ա. Պաբստի ուղղութեամբ, տալիս է դաշնամուրի դասեր թէ իր մօտ և թէ այցելութեամբ: Ելիզավետեան փողոց, № 46, սեփական տուն:
1—1

Խնդրում եմ խմբին, ամառվայ արձակուրդներից յետոյ, ժողովվել սոյն տարվայ սեպտեմբերին: Տեղի և ժամանակի մասին կը յայտարարվի „Մշակում":
Իմ հասցէն է: Тифлисъ, Вокзалъ, Кара-Мурза.
ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱ
(№ 66) 1—3

„ՏԱՐԱԶ ԵՒ ԱՂԲԻՒՐ"
Շարունակվում է ներկայ 1894 թւականի բաժանորդագրութիւնը:
ԲԱՑՎԱԾ Է ԿԷՍ ՏԱՐՎԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
„Աղբիւրի" տարեկան գինը 3 ր. է, կէս տարվանը՝ 2 ր., իսկ „Տարազինը"՝ 6 ր. (№ 1-ից բոլոր №№-ը), կէս տարվանը՝ 3 ր.: Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, редакція „Агбюръ" կամ „Таразъ".
(№ 65) 1—5

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆՈՒՄ
ՌԷՍՏՕՐԱՆ "ԿԱՒԿԱԶ„
Կահաւորած սենեակներ: Եւրոպական և ասիական խոհանոց: Ստանում է կովկասեան լրագիրներ: Սենեակները յարմարեցրած թէ անհատների և թէ գերդաստանով բնակութեան: Գները ամենաչափաւոր: Ամառանոց Ղասաբեանի, № 14:
(№ 60) 4—4

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ ՌՕԻՆՕՎԻ ՄՕՏ
վաճառվում են ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ լուսանկար պատկերները.
1) Մեծադիրը, պատից կախելու, ճանապարհածախսով հանդերձ—3 ռուբլի:
2) Կաբինէտային, ճանապարհածախսով—40 կ.: Ցանկացողները պէտք է դիմեն այս հասցէով.
Тифлисъ. Фотографія Роинова, на Эриванской площади. Կարելի է ստանալ և վերադիր վճարով (наложн. платежъ). (№ 51) 7—10

Իմ հրատարակած ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆԻ Թիֆլիսի բաժանորդները թող բարեհաճեն դիմել պ. Լեւոն Մելիք-Ազամեանցին՝ Малая Орбеліановская ул. № 24, д. Демурова և ստանալ բառարանի Բ. հատորը. իսկ օտարաքաղաքացի բաժանորդները՝ Բաթում՝ ինձ:
Աբիսողոմ Յովհաննիսեանց
(№ 58) 2—3

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ՌՕՍՍԻԱ"
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ 1881 Թ.
Ս. Պետերբուրգում, Большая Морская, № 37.
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆԵՐ 20,500,000 ՌՈՒԲԼԻ
Ընկերութեան տոկոսաբեր թղթերը պահվում են պետական բանկում:
Ընկերութիւնը ընդունում է՝
ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
այսինքն դրամագլուխների և եկամուտների, ապահովելու ընտանիքը կամ սեփական ծերութիւնը, բաժինքը աղջիկների համար, թոշակները տղաների համար և այլն, առանձին շահաւէտ պայմաններով և ապահովագրողների մասնակցութեամբ ընկերութեան օգուտներին:
1894 թւի յունվարի 1-ին «Ռօսսիա» ընկերութեան մէջ ապահովագրված էին 28,246 անձինք 75,621,010 ռուբլի դրամագլխով:
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԴԺԲԱՂԴ ԴԷՊՔԵՐԻՑ
թէ առանձին անձինքների, նոյնպէս և համագումար ապահովագրութիւններ գործարաններում ծառայողների և բանւորների,—պակասեցնելով ապահովագրական վճարները՝ դիվիդէնդի փոխարէն:
ՀՐԴԵՀԻՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ամեն տեսակ շարժական և անշարժ կալուածքների (շինութիւնների, մեքենաների, ապրանքների, կահկարասիքի և այլն):
ՏՐԱՆՍՊՕՐՏՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
գետային, ցամաքային և ծովային. ապահովագրութիւն նաւերի:
Ապահովագրութեան մասին յայտարարութիւնները ընդունվում են և ամեն տեսակ տեղեկութիւններ հաղորդվում են վարչութեանը Ս. Պետերբուրգում (Большая Морская, սեփական տուն, № 37), կովկասեան շրջանի համար ընկերութեան վարչութեան մէջ՝
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Սերգիեվսկայա փ. տ. № 6. և բոլոր գործակալութիւններում կայսրութեան բոլոր քաղաքներում:
Ապահովագրական տոմսակներ՝ ճանապարհորդներին ապահովագրելու համար դժբաղդ դէպքերից՝ երկաթուղիներով և շոգենաւերով ճանապարհորդութեան ժամանակ տրվում են նոյնպէս երկաթուղիների կայարաններում և շոգենաւային նաւահանգիստներում:
(№ 42) 12—15

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
Մ. ԴԷ-ԼԱ-ՑԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.
կատարում է հետևեալ օպէրացիաները.
1) Տոկոսաբեր թղթերի ապահովութեամբ՝ փոխատուութիւն.
2) I, II, III խաղարկութեան տոմսակների վաճառումը, ԱՄՍԱԿԱՆ 5 ՌՈՒԲԼԻ ՎՃԱՐՈՒՄՈՎ.
3) փոխանակագրեր է տալիս Ռուսաստանի զանազան քաղաքների վրա.
4) Ընդունում է ժամանակաւոր և մշտական աւանդներ.
5) Բաց է անում ընթացիկ հաշիւներ՝ չէկերով.
6) Ընդունում է in casso վէկսէլներ և ուրիշ դօկումէնտներ:
Լիազօր՝ Ս. Գ. ՊԱՎԼՕՎ. ԹԻՖԼԻՍ, Սերգիեվսկայա փողոց, № 1.
Գանձակում գործակալն է՝ Նիկօլայ Կարամանովիչ Օհանէսով:
(№ 15) (հ.) 18—50

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Հ. Յ. ՕՐԲԵԼԻ
Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 12 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ. կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:
(№ 145) 147—150

ԴԵՂԱԳՈՐԾ Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մօրթին գեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է Կուկիայում, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն. հիւանդանոցի տակ:
(№ 67) 77—100 (ե. շ.)

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА
HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ" գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմերներ որոնց սարք ու կարգը ամենալաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման: Նոմէրների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 ռուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ" և „Նոր-Դար" լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: Կայ ռէստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիքներ:
Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում:
(№ 21) 84—130 (շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 8 Іюня 1894 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.